

## BOEKBESPREKINGEN

## WILDERNIS IN EUROPA

DWIGHT HOLING (red.). Wildernis in Europa, gids van 45 ongerepte landschappen. Het Spectrum, Utrecht. A4 - formaat, zeer uitvoerig geïllustreerd, ISBN 90 274 5641 0, Prijs f80,-.

De oorspronkelijke titel van dit fraai geïllustreerde boek luidt: *The Wild places of Europe. A traveler's guide To 45 Stunning Natural Landscapes*. Inhoudelijk gezien geeft deze titel een veel beter beeld van het boek dan de Nederlandse titel, maar daarover zo meteen. Eerst de vorm: het 289 pagina's tellende boek is ingedeeld in overzichtelijke hoofdstukjes (45 in totaal) die elk betrekking hebben op een nationaal park in Europa. Na een kaartje volgt een summier tekst over het gebied. Schitterende foto's, in kleur, vormen het hoofdbestanddeel van elk hoofdstukje dat wordt beëindigd door een brok "Reizigersinformatie".

En nu de inhoud. Men neme de titel: "Wildernis in Europa" en "ongerepte landschappen". Vergeet dat maar: wildernis in de zin van niet door de mens of diens huisdieren beïnvloede natuur bestaat er niet binnen Europa. En "ongerept" is helemaal een illusie. Men leze de tekst op pagina 52 van het hoofdstukje over "De Hebriden", een eilandengroepje bij Schotland: "De wind brengt hier sporen en pollen, vogels en insecten uit afgelegen plaatsen en daarom kunnen op de Hebriden talloze soorten worden aangetroffen die normaal gesproken ver buiten Europa voorkomen". Nieuwsgierig geworden wil de argeloze lezer wel wat voorbeelden. Niets daarvan, geen foto van een "vreemde vogel" en verder in de tekst alleen maar namen van soorten die ook in Nederland algemeen zijn. En wat die "talloze" soorten betreft: een soortenlijstje op pagina 53 geeft niets spectaculairs en voor "grasklokje, reigersbek, krop-aar en rood zwenkgras" hoeft je echt niet naar de Hebriden. Alleen het "dollekerveltorkruid" (wat een spannende naam!), blijkt in Nederland niet voor te komen. Sterker nog: die soort kennen wij niet, althans niet onder die naam. Na enig zoekwerk (in: *Umbellifers of the British Isles*) blijkt dat de letterlijke vertaling te zijn van "Hemlock Water-Dropwort" en "Hemlock" is Dolle kervel. Nog sterker: dat is *Oenanthe crocata* die ten onzent ook voorkomt en een nog spannender naam heeft nl. "Dodemansvingers".

Nog een opmerking die een niet eens zo deskundig botanicus met de nodige argwaan zou moeten vervullen (nog steeds op pagina 52): "een van de meest vruchtbare, bloemrijke habitats ter wereld", waarin "orchideeën evenveel kleur geven.. als alle andere planten tezamen". Vruchtbaar en orchideeën? kan dat wel samen? En dan heeft de recensist slechts twee pagina's niet eens zo heel kritisch bekeken....

Nee, de tekst van dit boek is rondt slecht: reclametaal, wervend, aanlokkelijk, veel belovend, maar niet echt informatief. Het is vele malen goedkoper bij de VVV folders op te vragen...

Henk Hillegers

## CHARLES DARWIN, VOYAGING, VOLUME I OF A BIOGRAPHY

BROWNE, J., 1996. Uitgever Pimlico Londen, 605 blz, paperback. Prijs 12,50 Pond Sterling.

Opnieuw is er een Darwinbiografie opgestaan. Dr. Janet Browne, die jaren leiding gaf aan de ontcijfering van Darwins briefwisseling in Cambridge, is aan een groot biografisch project rond Darwin begonnen met de publicatie van een eerste deel van zijn biografie. Zij voegt veel warmte, inlevingsvermogen, opmerkelijke details en gevoel voor fraai taalgebruik toe aan een op sommige punten totaal onbegrepen leven.

Janet Browne, die zelf in Cambridge jarenlang leiding heeft gegeven aan het project van *The Correspondence of Charles Darwin*, is begonnen aan een groots opgezette biografie van deze geniale negentiende-eeuwse natuurfilosoof en kluzenaar. Een werk in dikke delen.

Inmiddels is in 1996 het eerste deel van ruim zeshonderd pagina's verschenen: 'Charles Darwin, *Voyaging, Volume I of a Biography*'. Formaat turf, maar ook paperback. Gezien al het werk dat er in Cambridge is en wordt verricht is nu de grote vraag of er nog iets nieuws te vinden is in het leven van Darwin. Aan biografen heeft het hem nooit ontbroken. Hij schreef zelfs zijn eigen 'Autobiography', na zijn dood uiteengegeven door zijn zoon Sir Francis Darwin. Heeft het nog zin het werk van Janet Browne te lezen? Misschien omdat haar enkele delen meer van de grote brievenverzameling ter beschikking stonden dan eerdere biografen?

Het antwoord kan niet anders dan kort en duidelijk zijn: jazer. Janet Browne's biografie van Darwin is niet interessant vanwege het vele nieuws dat erin zou staan, maar wel vanwege haar prachtige stijl van schrijven en vanwege de manier, waarop ze met haar onderwerp omgaat. Het boek straalt de warmte uit van haar inlevingsvermogen, haar belangstelling en haar zorgvuldige formulering zonder tot stijfheid en wetenschappelijke saaiheid te vervallen. Janet Browne gaat ook bepaald niet het pad van de paparazzo op door alle eigenaardige eigenschappen van Charles Darwin uit te vergroten.

Het boek lezende krijg je heel sterk het gevoel langzaam familie van de man en zijn gezin te worden of zelf enkele maanden op het platteland van Zuid-Engeland geleefd te hebben aan het eind of in het midden van de vorige eeuw.

Over geen enkel Darwin-onderwerp is meer gespeculeerd dan over de gezondheid van de grote natuuronderzoeker. Depressies, chronische brucellose-infectie, colitis ulcerosa (chronische darmontsteking), een tropische infectie, veroorzaakt door een parasiet uit Zuid-Amerika (ziekte van Chagas), zenuwzwakte en aanstellerij. Dat zijn zo de mogelijkheden tot nu toe voor degene, die zich in het intens zielige gekjammer van Charles Darwin in zijn dagboeken en brieven wil verliepen.

Verleden jaar citeerde Volkskrant-journalist Gerbrand Feenstra onder de kop 'Darwin was een

geval voor de psychiater' een publicatie van twee Amerikaanse artsen, de radioloog Thomas Barloon en de psychiater Russell Noyes, beiden verbonden aan de Universiteit van Iowa, in de *Journal of the American Medical Association* van 4 januari 1997. Barloon en Noyes dichten Charles Darwin pleinvrees (agorafobie) en een algemene paniekstoornis toe (onberedeneerde angstaanvallen, gepaard gaande met allerlei uitingen van fysiek onwelbevinden, zoals hyperventilatie) op grond van het feit, dat van Darwins klachten er maar liefst negen thuishoren in het ziektebeeld paniekstoornis, zoals het psychiatrisch handboek DSM IV dat omschrijft.

Biografie Janet Browne voegt aan het beeld van de zieke Darwin - beroerd vanaf zijn terugkeer met de Beagle op 2 oktober 1836 tot nagenoeg het eind van zijn leven - een opmerkelijk detail toe, dat gerust het geheim van de familie Darwin genoemd mag worden. Dit symptoom was zo pijnlijk, genant en geheim, dat Darwin zelf nauwelijks over schreef of sprak en als eufemisme enkel het woord 'stomach' - maag - gebruikte. Let wel het zijn Victoriaanse tijden met als voornaamste preoccupatie van de betere standen het zo regelmatig mogelijk produceren van stoelgang, om eens een nette, Nederlandse term uit die tijd te gebruiken. Van 'stomach' gaat dr. Browne voorzichtig verder naar 'andere rebellerende delen van zijn spijsverteringskanaal', verwijst vervolgens naar een andere nette Nederlandse medische term: flatulentie, zelfs 'dreadful flatulence' en dan komt het hoge woord eruit.

Darwin was het grootste deel van zijn leven een kluzenaar, die nooit of zeer zelden buitenshuis kwam en zelden mensen ontving, omdat hij last had van 'painful, churning bouts of wind': pijnlijke, hevig ziedende aanvallen van windrigheid. Charles Darwin moest sinds 1836 praktisch na elke maaltijd hevige scheten laten. Een malheur, dat in de preutste aller tijden hem hevig geneerde en nerveus maakte. Dit geheim heeft hij slechts een keer met de term 'flatulence' rechtuit op papier durven te zetten in een brief aan zijn neef en beste vriend, de geestelijke William Darwin Fox (1805-1880) van 24 oktober 1852. Browne wijt Darwins voornaamste gezondheidsklachten aan de stress die hij opliep bij zijn moeizaam en nauwgezet onderzoek naar hedendaagse en fossiele Zeepokken, waarover ik al eerder in het Natuurhistorisch Maandblad publiceerde ('J. de Bosquet en C. Darwin lotgenoten in Zeepokken', NHM 1994, 83-6).

De briefwisseling met de Maastrichtse apotheker Joseph Hubert Augustin de Bosquet uit de jaren vijftig van de negentiende eeuw komt niet aan bod in de biografie, geen vermelding in de index of biografie. Alleen Darwins uitermate fysieke afkeer van zijn Zeepokkenwerk wordt breed uitgemeten. Hoe dit ook allemaal zij: Janet Browne's Engels is niet gemakkelijk, maar haar biografie is een boek om in te leven, zo meeslepend, fraai en warm geschreven.

Laur Crouzen